

*МА Андрија Поповић, сарадник у високом образовању
Правног факултета Универзитета у Крагујевцу*

УДК: 342.731

DOI: 10.46793/DCP23.413P

ЗАШТИТА ЉУДСКИХ И МАЊИНСКИХ ПРАВА И СЛОБОДА СА ПОСЕБНИМ ОСВРТОМ НА СЛОБОДУ ВЕРОИСПОВЕСТИ И ВЕРСКУ ДИСКРИМИНАЦИЈУ КАО ЊЕНУ СУПРОТНОСТ

***Сажетак:** Људска и мањинска права и слободе представљају специфичан вид природних права која припадају сваком појединцу који је угледао "светлост дана" и то због саме чињенице његовог рођења. Потребно је истаћи да су се, кроз векове, водиле борбе за губитак класног карактера људских права и на достизање њиховог универзалног карактера. Међу свим тим правима се, својим посебним значајем, издвојила слобода вероисповести која подразумева да сваки појединац може слободно да исповеда веру којој припада и, обратно, право појединца да не буде припадник ниједне верске заједнице. На том путу, као један од проблема, се појављује верска дискриминација којом се директно негира слобода појединца да се верски одреди.*

Суштински, основни циљ овог научног чланка јесте утврђивање значаја људских и мањинских права и слобода у уставно-правном поретку сваке државе као и место слободе вероисповести као људског права у том систему. Осим тога, биће указано и на проблем верске дискриминације као и на начине путем којих се можемо изборити са њом.

***Кључне речи:** устав, људска права, вера, црквена заједница, вероисповест.*

1. Уводна разматрања

Дискусије о људским правима су једна од неизоставних тема о којима се често дебатује у научним круговима. На тај начин се теорија права консолидује у односу на врсте људских права, њихов карактер као и значај који они имају за модерну државу и друштво. Међутим, сам начин дискусије и учесталост по том питању нас никако не сме изненадити будући да се корени идеје о људским правима јављају још у Античкој Грчкој у оквиру њених полиса. Међутим, тај историјски пут развоја је итекако интересантан за теорију права будући да развој људских права кроз различите епохе и друштва није текао искључиво у смеру њиховог унапређивања. Било је

периода у људској цивилизацији у којима појединци нису имали статус лица већ "ствари која је имала моћ говора". То је карактеристика периода Републике у Старом Риму где су, робови, између осталог, "најбројније становништво, без икаквих права, изједначено са стварима- објект права."¹

За разлику од Старог Рима, у Античкој Грчкој је поимање људских права било доживљавано на другачији начин. Акценат није стављан на индивидуалност људских права односно на поимање да сваки човек има урођена и неотуђива права која су му подарена самим чином живота. Они су људска права више везивали за функционисање полиса те су, према томе, од значаја била само она права која појединац поседује а уз помоћ којих ће он допринети благостању полиса као друштвене заједнице.

Стидљив покушај посматрања људских права кроз схватање природне једнакости људи имали су припадници стоичке школе. Упркос томе, "у друштвеној пракси теоријским спекулацијама, превагу је односило схватање о природној неједнакости људи."² Та превага се јасно може уочити и у делима неких најпознатијих филозофа тог времена³.

Материјално- правни основи концепта људских права постављени су пред крај XVIII века, а настали су као последица корених друштвених промена, које су свет захватиле још раније, на прелазу из феудалног у грађанско друштво⁴. Људска права добијају свој данашњи облик у XVIII веку и то путем процеса њихове конституционализације односно њиховог уврштавања у правне системе држава. С тим у вези, пионирима конституционализације људских права су се сматрале две велике револуције- америчка и француска јер су се управо из њих и изродиле две најзначајније декларације људских права и то- Декларација о независности из 1776. године⁵ и Декларација права човека и грађанина из 1789. године⁶.

---

¹ Станковић, Е., Владетић, С., *Римско право*, Крагујевац, 2020., стр. 45.

² Ђорђевић, С., Палевић, М., *Заштита људских права*, Крагујевац, 2017, стр. 18.

³ Позната је, с тим у вези, Аристотелова мисао коју је изразио у једном од својих најпознатијих дела - "једнаки заслужују једнако а неједнаки оно што је неједнако." О томе више видети у: Аристотел, *Никомахова етика*, Београд, 1970, 1131а, стр. 118. "

⁴ Ђорђевић, С., Палевић, М., *нав. дело.*, стр. 18.

⁵ Више видети у: *Декларација о независности из 1776. године*, <https://docs.house.gov/meetings/GO/GO00/20220929/115171/HHRG-117-GO00-20220929-SD010.pdf>, датум приступа: 20.10.2023.

⁶ Више видети у: *Декларација права човека и грађанина из 1789. године*, <https://www.conseil-constitutionnel.fr/le-bloc-de-constitutionnalite/declaration-des-droits-de-l-homme-et-du-citoyen-de-1789>, датум приступа: 19.10.2023.

2. Заштита људских и мањинских права и слобода - посебно о праву једнакости, појму дискриминације као и о врстама и нивоима заштите људских права и слобода

Изузев стоичке школе која је почивала на темељима природне једнакости људи, кроз историју се, нажалост, принцип једнакости, као што смо из уводних разматрања могли приметити, није подразумевао. Дуг је био пут борбе за достизање тог идеала. Достизање тог нивоа свести код људи је био вишевековни процес. Међутим, у данашњим правним системима се принцип једнакости свих људи подразумева као принцип који своје место проналази и у највишим правним актима⁷ готово свих држава на свету. Принцип једнакости се углавном изражава у формулацијама као што су: 1. једнакост пред законом, 2. једнако правно поступање, 3. једнака законска заштита и 4. једнака људска права⁸.

Међутим, нарочити проблеми се јављају поводом друштвено опасних понашања путем којих појединци заобилазе поштовање овог принципа. Тада се друштвено-правни поредак сусреће са нарочито опасним феноменом на који је важно правовремено реаговати како би се сасвим умањиле штетне последице које, тим поводом, могу настати а то је феномен дискриминације. Дискриминацијом се, у основи, крши претпостављено начело једнакости људи чиме се постиже, неразумно или неоправдано прављење разлике према њима, и то према критеријима које закон не препознаје као правно основане. Другим речима, дискриминација се обично описује као неправично и неразумно прављење разлике према појединцу или групи *a propo* њихових личних својстава⁹. Међутим, иако се принцип једнакости поставља као стожерни принцип по којем се врши функционисање људских права, ипак не би требало извући погрешан закључак да је принцип једнакости апсолутног карактера као и да је сваки акт одступања од принципа једнакости акт дискриминације. С тим

---

⁷ Република Србија у Уставу од 2006. године такође предвиђа постојање овог принципа. Он је регулисан у члану 21 поменутог правног акта у којем се, између осталог, наводи: "Пред Уставом и законом сви су једнаки"; "Свако има право на једнаку законску заштиту, без дискриминације"; "Забрањена је свака дискриминација, непосредна или посредна, по било ком основу, а нарочито по основу расе, пола, националне припадности, друштвеног порекла, рођења, вероисповести, политичког или другог уверења, имовног стања, културе, језика, старости и психичког или физичког инвалидитета"; "Не сматрају се дискриминацијом посебне мере које Република Србија може увести ради постизања пуне равноправности лица или групе лица која су суштински у неједнаком положају са осталим грађанима". Више о овоме видети у: *Устав Републике Србије*, Сл. гласник РС, бр. 98/2006 и 115/2021, чл. 21 став 1-4.

⁸ Ђорђевић, С., Палевић, М., *нав. дело*, стр. 32.

⁹ *Исто*, стр. 31.

у вези, уколико је разликовање засновано на разумним и непристрасним критеријумима које утврђује закон, онда не може бити говора о непоштовању принципа недискриминације.¹⁰ Дакле, овде се правни стандарди као што су "неправично" "неразумно" "разумно" и "непристрасно" не тумаче у складу са субјективним поимањем ових појмова већ, напротив, у складу са објективним и непристрасним критеријумима утврђеним законом.

Управо да би се предупредила појава дискриминације и дискриминаторног поступања и деловања, неопходно је успоставити систем заштите људских права и то кроз различите нивое и врсте. Другим речима, прописивање људских права у правним актима није гарант да ће се предвиђена права заиста и ефикасно остваривати у пракси. Да њихово предвиђање не би остало "мртво слово на папиру", неопходно је да се, као што смо већ и напоменули, оствари и правни механизам њихове заштите. С тим у вези, обично се врши разликовање на нормативну и институционалну заштиту људских права. Нормативна се врши прописивањем и правним дејством аката који регулишу област људских права док се институционална заштита заснива на оснивању и деловању институција којима се у примарну надлежност односно делокруг послова ставља заштита људских и мањинских права и слобода грађана. Међутим, било би погрешно ова два нивоа заштите сматрати одвојеним системима који функционишу независно један од другог. Напротив, тек се њиховом симбиозом постиже пун ефекат заштите људских права. Другим речима, не може се очекивати да институције ефикасно обављају свој посао уколико није на прави начин извршено нормативно систематизовање људских права и, обрнуто, прописивање људских права као "каталога" у било којем нормативном акту ће бити и остати "мртво слово на папиру" уколико се не формирају институције које ће у пракси и спровести односно реализовати људска права у њиховом пуном капацитету.

3. Слобода вероисповести као право појединца да искаже своја верска убеђења

Слобода вероисповести спада у ред најкомплекснијих људских права¹¹. Устав Републике Србије одређује да је Србија "лаичка" држава, да су "цркве и верске заједнице" равноправне и одвојене од државе, да је грађанима зајамчена слобода "савести" и "вероисповести" и да је свако слободан да испољава своју "веру" или "убеђење" "вероисповедања"¹². Реч је о посебној врсти права, која се

---

¹⁰ Исто.

¹¹ Симовић, Д., *Начело световности државе и остваривање слободе вероисповести у Републици Србији*, у: *Људска права- између идеала и изазова стварности*, Косовска Митровица, 2016, стр. 284.

¹² Ђурђевић, Н., *нав. дело*, стр. 121.

базирају на моралу и правди, па су стога у одређеном смислу изнад државе, али са њеном обавезом да их поштује и штити¹³. То је све због прости чињенице да је "религија ... основни чинилац друштвеног живота и непосредно је повезана са свим његовим појединачним чиниоцима"¹⁴. Слобода мисли, савести и вероисповести представља животну значајно људско право, које се мора тумачити као средство које помаже да се одржи и оснажи демократска дискусија и идеја плурализма¹⁵. За демократско друштво су од суштинског значаја оба аспекта те слободе- појединачни и колективни¹⁶. Слобода вероисповести је, пре свега, човекова духовна сфера, која представља његов *forum internum*¹⁷. Међутим, за разлику од слободе мисли и савести, слобода вероисповести (и уверења) има и екстерну компоненту (*forum externum*)¹⁸. Не може се замислити припадност одређеној вери без могућности исповедања вере, односно њеног вршења у комуникацији са другим људима¹⁹. Не треба занемарити друштвену димензију овог питања, која произлази из групног карактера традиционалних религија и колективног вршења обреда, и неопходност односа између верских организација и државе²⁰. Управо из потребе да се препозна и правно уреди ово питање, уставотворац је слободу вероисповести третирао као једно од најважнијих слобода која појединцу могу да се пруже. С тим у вези, највишим правним актом је загарантована слобода мисли, савести и вероисповести²¹. Када Устав говори о слободи вероисповести

---

¹³ Милићевић, Н., *Слобода вјере и вјероисповедања*, Годишњак Правног факултета у Сарајеву, XLVII-2004, стр. 253.

¹⁴ Мандзаридис, Г., *Социологија хришћанства*, Београд, 2004, стр. 9-11.

¹⁵ Ђурђевић, Н., *нав. дело*, стр. 13.

¹⁶ Мурдок, Ц., *Слобода мисли, савести и вероисповести*, Београд, 2008, стр. 104.

¹⁷ Ђурђевић, Н., *нав. дело*, стр. 156.

¹⁸ *Исто*.

¹⁹ *Исто*.

²⁰ Маринковић, Т., *Прилог за јавну расправу о уставности Закона о црквама и верским заједницама*, Анали Правног факултета у Београду, бр.1/2011, стр. 368.

²¹ У њему се, између осталог, гарантује- "Јемчи се слобода мисли, савести, уверења и вероисповести, право да се остане при свом уверењу или вероисповести или да се они промене према сопственом избору"; "Нико није дужан да се изјашњава о својим верским и другим уверењима"; "Свако је слободан да испољава своју веру или убеђење вероисповедања, обављањем верских обреда, похађањем верске службе или наставе, појединачно или у заједници с другима, као и да приватно или јавно изнесе своја верска уверења"; "Слобода испољавања вере или уверења може се ограничити законом, само ако је то неопходно у демократском друштву, ради заштите живота и здравља људи, морала демократског друштва, слобода и права грађана зајемчених Уставом, јавне безбедности и јавног реда или ради спречавања изазивања или подстицања верске, националне или расне мржње"; "Родитељи и законски стараоци имају право да својој деци обезбеде верско и морално образовање у складу са својим уверењима". Више о

и вери он мисли, пре свега, на општи појам религије, а када регулише цркве и верске заједнице он мисли на одређене конфесије.²² Управо у том контексту посматрано, с једне стране, слобода вероисповести се, уз слободу мисли и савести, одређује као конститутивни елемент демократског друштва и његовог плуралистичког карактера, док је, с друге стране, државна неутралност према религији нужна претпоставка за постојање демократског плурализма²³. Заправо, државна неутралност у сфери религије се одређује као нужност за очување плурализма²⁴. Осим Уставом и Законом о црквама и верским заједницама²⁵, принцип слободе вероисповести је загарантован и Универзалном декларацијом о људским правима²⁶, Међународним пактом о

овоме видети у: *Устав Републике Србије*, Сл. гласник РС, бр. 98/2006 и 115/2021, чл. 43 ст. 1-5.

²² Ђорђевић, С., Палевић, М., *нав. дело*, стр. 139, а све према: Ђурђевић, Н., *нав. дело*, стр. 15.

²³ Симовић, Д., *нав. чланак*, стр. 284, а према: *Kokkinakis v. Greece (1993)*.

²⁴ Симовић, Д., *нав. чланак*, стр. 284, а према: *Metropolitan Church of Bessarabia and Others v. Moldova (2001)*.

²⁵ *Закон о црквама и верским заједницама*, Сл. гласник РС, бр. 36/2006., чл. 1.- У оквиру наведеног правног акта се свакоме јемчи право на слободу вероисповести али се, истовремено, у ставу 2, одређује и шта се под том слободом има подразумевати. У складу са тим, "Слобода вероисповести обухвата: слободу да се има или нема, задржи или промени вероисповест или верско уверење, односно слободу веровања, слободу исповедања вере у Бога; слободу да се појединачно или у заједници са другима, јавно или приватно, испољава веровање или верско уверење учествовањем у богослужењу и обављањем верских обреда, верском поуком и наставом, неговањем и развијањем верске традиције; слободу да се развија и унапређује верска просвета и култура". Међутим, слобода вероисповести није апсолутног карактера. У складу са уставним одредбама, у предметном закону се одређује да "Слобода вероисповести или верског уверења може бити подвргнута само оним ограничењима која су прописана Уставом, законом и ратификованим међународним документима, а неопходна су у демократском друштву ради заштите јавне безбедности, јавног реда, морала и заштите слободе и права других и тако да се верска слобода не сме користити тако да угрожава право на живот, право на здравље, права деце, право на лични и породични интегритет и право на имовину, нити тако да се изазива и подстиче верска, национална или расна нетрпељивост".

²⁶ У оквиру ње се, у члану 18, прокламује да-"Свако има право на слободу мисли, савести и вероисповести; ово право укључује слободу промене вероисповести или уверења и слободу да човек сам или у заједници с другима, јавно или приватно, испољава своју веру или уверење подучавањем, обичајима, молитвом и обредом", о томе више видети у: *Универзална декларација о људским правима из 1948. године*, <https://www.poverenik.rs/images/stories/dokumentacija-nova/medjunarodna-dokumenta/UJEDINJENE-NACIJE/Univerzalnadeklaracijacir.pdf>, датум приступа: 23.10.2023. године и у: Хаџи-Видановић, В., Милановић, М., *Међународно јавно право-збирка докумената*, Београд, 2005, стр. 104.

грађанским и политичким правима²⁷, Декларацијом о елиминацији свих облика нетолеранције и дискриминације заснованих на религији или уверењима²⁸ те Европском конвенцијом за заштиту људских права и основних слобода²⁹ која "установљава не само најуспешнији светски систем међународног права за заштиту људских права, већ и једну од најнапреднијих форми међународних правних процеса³⁰."

Увођење слободe вероисповести је текло паралелно са мултиконфесионалношћу. Мултиконфесионалност, по правилу, тежи потпуном раздвајању државе и цркве, али и препознавању и признавању улоге коју религија има у друштвеном животу³¹. У складу са таквим становиштем, највишим правним актом је и прокламовано начело секуларности државе којим се гарантује потпуна одвојеност цркава и верских заједница од државе³².

Слобода испољавања вере и верског уверења јавља се у следећим појавним формама и нивоима: 1. у слободи индивидуалног испољавања вере; 2. у

---

²⁷ Анализирањем чл. 19 и чл. 20 се јасно да приметити да је утврђена слобода изражавања као и право појединца да прима и шири идеје по свом сопственом ставу чиме се, додуше на индиректан начин, утврђује и слобода појединца на ширење верских идеја, док се у чл. 20 истиче забрана верске мржње било ког карактера., Више о томе видети у оквиру: *Закон о ратификацији Међународног пакта о грађанским и политичким правима*, https://www.poverenik.rs/images/stories/dokumentacija-nova/medjunarodna-dokumenta/UJEDINJENE-NACIJE/zakon_o_ratifikaciji_medjunarodnog_pakta_o_gradjanskim_i_politickim_pravima_1.doc, датум приступа: 23.10.2023. године.

²⁸ Више о њој у оквиру: *Декларација о елиминацији свих облика нетолеранције и дискриминације заснованих на религији или уверењима из 1981. године*.

²⁹ Више о томе видети у: *Европска конвенција за заштиту људских права и основних слобода из 1950. године*, https://www.echr.coe.int/documents/d/echr/Convention_MNE, датум приступа: 24.10.2023. године.

³⁰ Janis, M., Kay, R., Bradley, A., *European Human Rights Law*, Oxford University Press, Oxford, New York 1995, стр. 3.

³¹ Драшкић, М., *Устав Србије: Стриктна или кооперативна одвојеност цркве и државе?*, Свеске за јавно право, бр. 12/2013, стр. 37.

³² Анализирајући одредбе нашег највишег правног акта, можемо видети да се њиме гарантује принцип секуларности државе као и принцип самосталности сваке цркве и верске заједнице у Републици Србији. Гарантује се да- "Цркве и верске заједнице су равноправне и одвојене од државе"; "Цркве и верске заједнице су равноправне и слободне да самостално уређују своју унутрашњу организацију, верске послове, да јавно врше верске обреде, да оснивају верске школе, социјалне и добротворне установе и да њима управљају, у складу са законом"; "Уставни суд може забранити верску заједницу само ако њено деловање угрожава право на живот, право на психичко и физичко здравље, права деце, право на лични и породични интегритет, право на имовину, јавну безбедност и јавни ред или ако изазива и подстиче верску, националну или расну нетрпеливост". Више о овоме видети у: *Устав Републике Србије*, Сл. гласник РС, бр. 98/2006 и 115/2021, чл. 44 ст. 1-3.

слободи колективног (групног) испољавања вере и 3. у слободи посебних институција и тела везаних за испољавање вере и верских уверења³³. Међутим, поставља се оправдано питање да ли се прописивањем слободе вероисповести појединцу истовремено гарантује и право на неисповедање односно промену вере/верског убеђења. До одговора на то питање се мора доћи помоћу тумачења прописаних законских норми. *Stricto sensu*, слобода вере и верског уверења инволвира у себе слободу за веру, слободу од вере и слободу мењања односно напуштања вере и верског уверења (апостаза)³⁴. *Lato sensu*, слобода индивидуалног испољавања вере и верског уверења обухвата и заштиту говора, наука, верских обреда, молитве и поштовање уверења како од стране јавних делатника тако и од стране лица који делају у приватном својству³⁵.

Члан 9. Европске конвенције, који се састоји из два параграфа гласи:

"1. Свако има право на слободу мисли, савести и вероисповести; ово право укључује слободу промене вере или уверења и слободу сваког да, било сам или заједно с другима, јавно или приватно, испољава веру или уверење молитвом, подучавањем, обичајима и обредом.

2. Слобода исповедања вере или убеђења сме бити подвргнута само законом прописаним ограничењима неопходним у демократском друштву у интересу јавне безбедности, ради заштите јавног реда, здравља или морала, или ради заштите права и слобода других.³⁶"

Декларацијом о елиминацији свих облика нетолеранције и дискриминације заснованих на религији или уверењима је утврђено "која лична права спадају у минимум међународно признатих стандарда слободе испољавања вере и верског уверења. То су: а) слобода богослужења и установљења и одржавања места богослужења; б) слобода тражења и примања добровољних новчаних и натуралних прилога од појединаца и институција; в) слобода именовања, избора или наследног одређивања одговарајућих духовно-религијских вођа у складу са аутономним стандардима и условима конкретне религије или уверења; г) слобода уважавања дана и одмора и прослава верских празника и свечаности; д) верска слобода на радном месту (нпр. право на молитву и право одевања у складу са верским уверењима); ђ) слобода да се промени или напусти вера (апостаза); е) слобода окупљања и удруживања ради богослужења; ж) право родитеља на верско и морално васпитање деце у складу

---

³³ Ђорђевић, С., Палевић, М., *нав. дело*, стр. 142.

³⁴ *Исто*, стр. 141.

³⁵ *Исто*, стр. 142-143.

³⁶ Николић, О., *Држава, црква и слобода вероисповести*, Београд, 2022, стр. 50, а све према: *Европска конвенција за заштиту људских права и основних слобода*, која је потписана у Риму 1950. године а ступила на снагу 3. септембра 1953. године.

са сопственим верским уверењима или религијом, под условом остварења идеје о најбољем интересу детета.³⁷"

У вези са уживањем права на слободу вероисповести, у већини модерних правних система се појављује још један институт, којим се на индиректан начин постиже подизање нивоа слободе вероисповести на виши ниво. Реч је о институту приговора савести кога познаје већина модерних правних система. И наша држава је препознала потребу за његовим постојањем што је и, између осталог, био и разлог да он пронађе своје место у нашем највишем правном акту³⁸. Међутим, у пракси постоје бројна оспоравања поводом оправданости односно неоправданости постојања овог института. Сасвим је јасно да поред предности овај институт може имати и низ недостатака које могу водити и ка злоупотреби овог права. Не желећи да упловимо у шире елаборирање противуречних ставова и аргумената који их подупиру, чини се, да макар на нивоу резидуалног правила, овај проблем може бити морално-политички релаксиран кроз форму увођења алтернативног, цивилног, служења војне обавезе, за шта егземпларна решења већ постоје у неким законодавствима (нпр. Француска, Канада, Србија, Аустрија)³⁹.

Као што смо могли и приметити, питање слободе вероисповести припада једној од најважнијих слобода која је везана за способност појединца да се верски изрази те да своја верска убеђења дели са припадницима своје вере. Тада се налазимо на терену колективног аспекта слободе вероисповести. Колективни аспект слободе вероисповести има своју ванинституционалну и институционалну форму⁴⁰. Молитва са другима представља, можда, најочигледнији облик колективног испољавања слободе вероисповести⁴¹. За велику већину верника слобода удруживања са другима ради испољавања вере, односно могућност да слободно образују сопствену верску заједницу од истог је значаја као и право да се уопште има одређена вера⁴². Полазећи од значаја

---

³⁷ Ђорђевић, С., Палевић, М., *нав. дело*, стр. 142., а све према: *Декларација о елиминацији свих облика нетолеранције и дискриминације заснованих на религији или уверењима из 1981. године*, чл. 6 и 18.

³⁸ С тим у вези, институт приговора савести је пронашао своје место у Уставу Републике Србије у оквиру којег је нормативно регулисан, и то чланом 45. У њему се наводе тачни разлози и околности, у складу са којима се одређено лице може користити приговором савести. У складу са тим наводи се да- "Лице није дужно да, противно својој вери или убеђењима, испуњава војну или другу обавезу која укључује употребу оружја" и "Лице које се позове на приговор савести може бити позвано да испуни војну обавезу без обавезе да носи оружје, у складу са законом". Више о овоме видети у: *Устав Републике Србије*, Сл. гласник РС" бр. 98/2006 и 115/2021, чл. 45 став 1 и 2.

³⁹ Ђорђевић, С., Палевић, М., *нав. дело*, стр. 143.

⁴⁰ Ђурђевић, Н., *нав. дело*, стр. 206.

⁴¹ *Исто*.

⁴² *Исто*.

ове слободе, низ међународних и домаћих правних аката у свом садржају, у каталогу људских права, између осталих, наводи и ову слободу, као једну од најважнијих и најзначајнијих. Садржина колективног аспекта слободе вероисповести ближе је прецизирана у пратећим документима УН, закључним документима ОЕБС-а и у судској пракси Европског суда за људска права⁴³.

Међутим, уживање слободе вероисповести ипак није апсолутно право којим се појединац може служити. То значи да ниједно људско право, па самим тим ни слобода вероисповести о којој је овде реч, не може бити неограниченог нити апсолутног карактера. Слобода значи, поред осталог, обавезу и обзир према слободи и интересима других људских бића и заједници у целини⁴⁴. Држава се ту налази пред веома деликатним и противречним задатком: да заштити грађане од себе, од сопствене репресије и злоупотреба, дакле да ограничи и контролише сопствену власт, с једне стране, и да, с друге стране, активно интервенише против свих оних који злоупотребљавају своја права⁴⁵.

Слобода вероисповести се ... "не може ограничити у потпуности већ само у погледу права испољавања слободе вероисповести"⁴⁶. Сви релевантни међународни и национални правни акти се изјашњавају у том правцу. На првом месту, морамо поменути Европску конвенцију о људским правима која наводи ситуације у којима може доћи до ограничавања вршења ове слободе⁴⁷. Осим ње, ограничење уживања ове слободе препознато је и Међународним пактом о грађанским и политичким правима⁴⁸. Такође, слично ограничење препознаје и Устав Републике Србије⁴⁹ који, такође, из сличних разлога и под сличним

---

⁴³ Исто.

⁴⁴ Вучинић, Н., *Људска права, безбједност заједнице и сигурност појединца*, Подгорица, 2003, стр. 115.

⁴⁵ Ђурђевић, Н., *нав. дело*, стр. 441.

⁴⁶ Исто, стр. 442.

⁴⁷ У чл. 9 ст. 2 предметног акта је уврђено да "Слобода исповедања вере или убеђења може бити подвргнута само оним ограничењима која су прописана законом и неопходна у демократском друштву у интересу јавне безбедности, ради заштите јавног реда, здравља или морала, или ради заштите права и слобода других." О овоме више видети: *Европска конвенција за заштиту људских права и основних слобода из 1950. године*, https://www.echr.coe.int/documents/d/echr/convention_srp, датум приступа: 27. 10. 2023.

⁴⁸ Наведено питање је регулисано чланом 18 ставом 3 наведеног документа. "Слобода испољавања вере или убеђења може бити предмет само оних ограничења која предвиђа закон а која су нужна ради заштите јавне безбедности, реда, здравља или морала, или пак основних права и слобода других лица". О овоме више видети у: *Закон о ратификацији међународног пакта о грађанским и политичким правима*, https://www.poverenik.rs/images/stories/dokumentacija-nova/medjunarodna-dokumenta/UJEDINJENE-NACIJE/zakon_o_ratifikaciji_medjunarodnog_pakta_o_gradjanskim_i_politickim_pravima_1.doc, датум приступа: 27.10.2023.

⁴⁹ Поменуто питање је регулисано чл. 43 ст. 4 предметног акта у којем се наводи да се: "слобода испољавања вере или уверења може ограничити законом, само ако је то

околностима ограничава уживање поменуте слободe. Треба истаћи ... "да је Република Србија кроз одредбе члана 43. став 4. Устава нормативно испоштовала сва међународна документа којима се дозвољава могућност ограничавања слободe испољавања вере.⁵⁰ "

Међутим, поставља се оправдано питање критеријума на основу којег ће се вршити процена да ли, у конкретном случају, постоје услови за ограничавање уживања поменутог права. Будући да је реч о праву које је најпримарније везано за људску егзистенцију и права које претпоставља слободу појединца да се верски одреди, јасно је да ограничавање његовог уживања представља изузетак о чијем се наступању мора добро промислити будући да оно доста задире у ширину права која појединац поседује. Управо, имајући у виду значај и битност питања о којем је реч, на међународном нивоу се покушало доћи до одговора на ово питање. Покушало се доћи до одређених унификованих критеријума на основу којих ће се, у различитим ситуацијама, процењивати да ли су испуњени услови за ограничавање. У складу са напред изреченим, ... "Европски суд за људска права примењује већ уходани контролни списак: - Колики је делокруг одређеног гарантованог права? - Да ли је дошло до било каквог мешања у гарантовано право? - Да ли је мешање "у складу са законом"? - Да ли мешање има легитимни циљ? - Да ли је мешање "неопходно у демократском друштву"?⁵¹"

4. Верска дискриминација као антипод слободи вероисповести

Већ смо у оквиру уводних разматрања потакнули причу о штетности дискриминације као појаве као и о потреби удруживања државних органа у борби против ње како би се предупредиле или умањиле штетне последице уколико до ње и дође. Исто као што се свим важећим националним и међународним правним актима гарантује слобода вероисповести као неприкосновено право појединца да искаже своја верска увећења тако се истим документима врши нормативна забрана верске дискриминације. Другим речима, директни антипод поменутој слободи вероисповести представља

неопходно у демократском друштву, ради заштите живота и здравља људи, морала демократског друштва, слобода и права зајамчених Уставом, јавне безбедности и јавног реда или ради спречавања изазивања или подстицања верске, националне или расне мржње". Више о овоме видети у: *Устав Републике Србије*, Сл. гласник РС, бр. 98/2006 и 115/2021, чл. 43 став 4.

⁵⁰ Ђурђевић, Н., *нав. дело*, стр. 442. а све према: Новаковић, Д., *Положај верских заједница у новом Уставу Србије*.

⁵¹ Ђурђевић, Н., *нав. дело*, стр. 445. а све према: Мурдок, Ц., *Слобода мисли, савести и вероисповести, водич за примену члана 9. Европске конвенције о људским правима*, Београд, 2008, стр. 19.

верска дискриминација. Верска дискриминација подразумева свако разликовање, ограничење, искључење или давање предности на основу вере или верског уверења⁵².

Под верском дискриминацијом се подразумева "свако стварање разлика, искључивање, ограничавање или давање предности на основу вере или уверења, које има за циљ или последицу негирање или умањење људских и основних слобода на основу равноправности⁵³. Другим речима, верска дискриминација окупља поступања која су у конфликту са слободом испољавања вере или уверења⁵⁴.

Верска дискриминација је, нажалост, појава која од памтивека прати људску цивилизацију. Миленијумима и вековима су људи били прогањани, над њима је било вршено насиље и дискриминација само због њихове верске различитости. Разлози верске дискриминације могу бити разнолики. Они варијају од времена и историјских околности који су их пратили. Њих треба тражити у "текућим и наслеђеним историјским неспоразумима, сиромаштву, незнању, нетолеранцији, предрасудама и наравно у неспровођењу уставних начела и прокламованих стандарда из области људских права.⁵⁵"

Свест да се сва људска бића рађају слободна и једнака у достојанству и правима⁵⁶ и прихватање принципа забране дискриминације и једнакости пред законом, односно прихватање да сваком припадају сва основна људска права и слободе без икаквих разлика у погледу расе, боје, пола, језика, вероисповести, политичког или другог мишљења, националног или друштвеног порекла, имовине, рођења или других околности, темељи су савременог људског друштва, учвршћени свим релевантним међународноправним документима⁵⁷
^{58 59 60 61 62 63}. Принцип недискриминације је правни, морални и политички⁶⁴.

---

⁵² Ђорђевић, С., Палевић, М., *нав. дело*, стр. 135.

⁵³ Тодоровић, В., *Међународни уговори, том први, књига четврта*, Београд, 2001, стр. 600.

⁵⁴ Ђорђевић, С., Палевић, М., *нав. дело*, стр. 140.

⁵⁵ *Исто*, стр. 135.

⁵⁶ Познати принцип једнакости и слободе свих појединаца је прокламован свим важећим међународним конвенцијама. Интересантним се чини поменути чл. 1 и чл. 2 ст. 1 Универзалне декларације о правима човека, јер у њој стоји да "сваком припадају сва права и слободе ... без икаквих разлика у погледу расе, боје, пола, језика, вероисповести, политичког или другог мишљења, националног или друштвеног порекла, имовине, рођења или других околности" као и чл. 7 у којем се наводи да су: "сви пред законом једнаки и имају право, без икакве дискриминације, на подједнаку заштиту закона." Видети више у оквиру: *Универзална декларација о људским правима из 1948. године*, https://www.ohchr.org/sites/default/files/UDHR/Documents/UDHR_Translations/cnr.pdf, датум приступа: 30.10.2023.

⁵⁷ Ђурђевић, Н., *нав. дело*, стр. 535.

⁵⁸ Такође, принцип недискриминације је прокламован и у оквиру Повеље Уједињених нација из 1945. године. Између осталог, интересантни за нас су: чл. 1 ст. 1 тач. 3 који

прокламује основне циљеве Повеље Уједињених нација међу којима се истиче... "поштовање према правима човека и према основним слободама за све без обзира на расу, пол, језик или вероисповест; чл. 13 ст. 1 тачка б који дефинише циљеве Генералне скупштине Уједињених нација кроз ... "помагање да се дође до остваривања права човека и основних слобода за све без обзира на расу, пол, језик или вероисповест"; члан 55 став 1 тачка в где се прокламују радње које су Уједињене нације дужне предузети да би оствариле пуно функционисање овог принципа у пракси а који се постиже "свеопштим поштовањем и уважавањем права човека као и основних слобода за све без обзира на расу, пол, језик или вероисповест." Више о томе у оквиру: *Повеља Уједињених нација из 1945. године*, https://ius.bg.ac.rs/wp-content/uploads/2020/10/povelja_un.pdf, датум приступа: 30.10.2023.

⁵⁹ Свој појавни облик поменути принцип је добио и захваљујући одредбама Међународног пакта о грађанским и политичким правима где нам се посебно чине интересантним одређени чланови, и то: члан 2 став 1 у оквиру којег се прокламује да се "државе чланице ... обавезују да поштују и гарантују свим лицима ... права ... без обзира ... на расу, боју, пол, језик, веру, политичко или друго мишљење, национално или социјално порекло, имовно стање, рођење или сваку другу околност"; чл. 20 ст. 2 у којем се наводи да је "сваки позив на националну, расну или верску мржњу ... законом забрањен"; члан 24 став 1 који наводи да "свако дете, без дискриминације засноване на раси, боји, полу, језику, вери, националном или социјалном пореклу, имовном стању или рођењу, има право да му његова породица, друштво и држава указују заштиту коју захтева његов статус малолетника" као и чл. 26 у оквиру којег се истиче да су "сва лица једнака пред законом и да имају право без икакве дискриминације на подједнаку заштиту закона". Више о овоме видети у оквиру: *Међународни пакт о грађанским и политичким правима из 1966. године*, <https://unmik.unmissions.org/sites/default/files/regulations/05bosniak/BIIntCovCivilPoliticalRights.pdf>, датум приступа: 30.10.2023.

⁶⁰ Поменутом низу свакако треба придружити и Међународни пакт о економским, социјалним и културним правима. Посебно треба истаћи члан 2 став 2 предметног акта у оквиру којег се наводи да се "државе чланице ... обавезују да гарантују да ће сва права ... бити остваривана без икакве дискриминације засноване на раси, боји, полу, језику, вери, политичком мишљењу или каквом другом мишљењу, националном или социјалном пореклу, имовинском стању, рођењу или каквој другој околности". Више о овоме видети у: *Међународни пакт о економским, социјалним и културним правима из 1966. године*, https://ravnopravnost.gov.rs/wp-content/uploads/2012/11/images_files_UN_Medjunarodni%20pakt%20o%20ekonomskim%20socijalnim%20i%20kulturnim%20pravima.pdf, датум приступа: 30.10.2023.

⁶¹ Треба поменути и Декларацију о укидању свих облика нетолеранције и дискриминације засноване на вери или убеђењима из 1981. године и то: чл. 2 ст. 1 у оквиру којег се наводи на се "нико не сме подвргавати дискриминацији на основу вере или убеђења од стране било које државе, институције, групе лица или појединаца"; чл. 3 у оквиру којег се врши назначење да "дискриминација људи на основу вере или убеђења представља вређање достојанства људске личности" ...; чл. 4 ст. 1 где се наводи да су "све државе дужне да предузимају ефикасне мере за спречавање и укидање дискриминације на основу вере или убеђења" ...; као и ст. 2 којим се прокламује да су "све државе дужне да предузимају ефикасне мере за спречавање и укидање

На територији наше државе, Уставом Републике Србије је, само начелно, утврђена забрана дискриминације по било ком личном основу⁶⁵. Законом о црквама и верским заједницама као и Законом о забрани дискриминације⁶⁶ је забрана верске дискриминације као појаве још више конкретизована⁶⁷.

дискриминације на основу вере или убеђења" ... Више о овоме видети у оквиру: *Декларација о укидању свих облика нетолеранције и дискриминације засноване на вери или убеђењима из 1981. године*.

⁶² Важна, у овом смислу, јесте и Конвенција о правима детета из 1989. године у чијем члану 2 ставу 1 се прокламује да ће "стране уговорнице ... поштовати и обезбеђивати права утврђена ... сваком детету које се налази под њиховом јурисдикцијом без икакве дискриминације и без обзира на расу, боју коже, пол, језик, вероисповест, политичко или друго уверење, национално, етничко или социјално порекло, имовинско стање, онеспособљеност, рођење или други статус детета, његовог родитеља или законског старатеља" као и члан 3 став 1 у којем се наводи да ће "у свим активностима које се тичу деце... најбољи интереси детета биће од првенственог значаја". Више о овоме видети у оквиру: *Конвенција о правима детета из 1989. године*, <https://www.unicef.org/serbia/media/3186/file/Konvencija%20o%20pravima%20deteta.pdf>, датум приступа: 30.10. 2023.

⁶³ Треба поменути и Европску конвенцију за заштиту људских права и основних слобода из 1950. године која у свом члану 14 наводи да се "уживање права и слобода ... обезбеђује без дискриминације по било ком основу, као што су пол, раса, боја коже, језик, вероисповест, политичко или друго мишљење, национално или социјално порекло, веза с неком националном мањином, имовно стање, рођење или други статус". Више о овоме видети у оквиру: *Европска конвенција за заштиту људских права и основних слобода из 1950. године*, https://www.tuzilastvorz.org.rs/public/files/pages/2021-03/evr_konvencija_ljudska_prava_cir.pdf, датум приступа: 30.10.2023.

⁶⁴ Турђевић, Н., *нав. дело*, стр. 535.

⁶⁵ У том смислу, утврђено је да је "Забрањена свака дискриминација, непосредна или посредна, по било ком основу, а нарочито по основу расе, пола, националне припадности, друштвеног порекла, рођења, вероисповести, политичког или другог уверења, имовног стања, културе, језика, старости и психичког или физичког инвалидитета". Дакле, иако се уставом утврђују само одређени начелни ставови поводом неког питања, може се приметити да је и уставотворац, међу низом различитих личних основа по основу којих се може вршити дискриминација издвојио, између осталих, и вероисповест чиме је назначио и нарочиту важност слободе вероисповести као личног својства путем којег се може изразити сваки појединац и то у складу са својим верским уверењима. Више о овоме видети у: *Устав Републике Србије*, Сл. гласник РС, бр. 98/2006 и 115/2021, чл. 21 ст. 3.

⁶⁶ У члану 18 поменутог закона се истиче забрана верске дискриминације те се даље наводи да верска дискриминација подразумева супротност трима важним начелима. Прво, онемогућавање појединца да слободно испољава своју веру или верско уверење. Друго, немогућност појединца да самостално и аутономно, на бази сопствених уверења, донесе одлуку о стицању, одржавању, изражавању и промени вере. Треће, немогућност појединца да у јавној или приватној сфери поступи сходно својим верским уверењима. Истиче се, ипак, један изузетак од овог општег правила а он се огледа у томе да се под верском дискриминацијом не подразумева поступање верских службеника у складу са

5. Закључна разматрања

Људска права и њихово доследно спровођење су један од најнужнијих услова за стварање владавине права, правне државе и демократије у било којем друштву и држави. Да би се поменута права могла уживати, неопходно је да се обезбеди како њихова примена тако и заштита у случају да до повреде права дође. Истакнуто је да постоје различити облици и механизми путем којих се осигурава поменута заштита.

Када је реч о људским правима, истакнуто је да је да слобода вероисповести, по значају који има за појединца, једно од најзначајнијих права која он може уживати. Реч је о једном праву које је надиректније везано за могућност појединца да одреди себе као јединку те да се, на тај начин, и повеже са другим појединцима са сличним уверењима. Осим тога, слобода вероисповести се протеже и у слободи деловања посебних институција и тела која су предвиђена за проповедање верских учења. Осим тога, слобода вероисповести у себе инволвира и право појединца да буде атеиста тј. његово

верском доктрином. Ова одредба није довољно јасна те захтева низ разјашњења. То је због тога што она може послужити као основ за низ злоупотреба свештеног лица које може, с позивом на ову одредбу, многа лица дискриминисати у остваривању њихових верских слобода. Међутим, похвално је то што законодавац ову одредбу није начинио кроз нејасном јер је утврдио да то може бити само оно понашање које је у складу са верском доктрином и то ако је верски службеник представник цркве или верске заједнице која је уписана у регистар верских заједница. Такође, може се уочити проблем извесне дискриминације цркава и верских заједница које нису уписане у регистар верских заједница. Како је то у складу са слободом вероисповести и начелом забране верске дискриминације уколико се, и на овом пољу, на директан начин прави разлика између оних верских заједница које јесу и оних цркава и верских заједница које нису уписане у регистар верских заједница. Може се истаћи да је чл. 18 ст. 1 у супротности са ставом 2 истог члана али је и у супротности са уставном одредбом и то са чл. 21 ставом 3 којим је утврђена забрана било какве дискриминације по било којем личном основу. Као што се може приметити, овај члан изазива више недоумица и недоследности него логичних претпоставки па је, у складу са тим, исти неопходно и редефинисати. Више о овоме видети и упоредити у оквиру: *Устав Републике Србије*, Сл. гласник РС, бр. 98/2006 и 115/2021, чл. 21 ст. 3 и *Закон о забрани дискриминације*, Сл. гласник РС, бр. 22/2009 и 52/2021., чл. 18, ст. 1 и 2,

⁶⁷ "Нико не сме бити подвргнут принуди која би могла угрозити слободу вероисповести, нити сме бити присиљен да се изјасни о својој вероисповести и верским уверењима или њиховом непостојању"; "Нико не може бити узнемираван, дискриминисан или привилегован због својих верских уверења, припадања или неприпадања верској заједници, учествовања или неучествовања у богослужењу и верским обредима и коришћења или некоришћења зајемчених верских слобода и права"; "Не постоји државна религија".- Видети: *Закон о црквама и верским заједницама*, Сл. гласник РС, бр. 36/2006., чл. 2, ст. 1 и 2.

право да се верски не одреди. Међутим, било би погрешно слободу вероисповести третирати као апсолутно право односно право без ограничења. У том смислу, међународни али и национални прописи предвиђају услове и разлоге због којих ово право може бити сужено у одређеним ситуацијама. Значај слободе вероисповести је потврђен и низом правних аката, како међународноправних тако и домаћих, који ово право стављају у сам врх права која су најзначајнија за појединца.

Директни антипод слободи вероисповести представља верска дискриминација којом се лица стављају у повољнији или неповољнији положај у односу на друга лица и то само због вероисповести и верског убеђења као личног својства. Будући да се верском дискриминацијом доводи у питање функционисање начела једнакости, забрана верске дискриминације је прокламована низом, како међународноправних тако и националних, правних прописа. Забрана дискриминације у овом случају је веома важна будући да се вршењем дискриминаторског поступања појединци или групе директно онемогућавају у вршењу њихових права или им се, пак, знатно сужава простор и начин за уживање поменутих права.

Литература

- Аристотел, *Никомахова етика*, Београд, 1970;
- Вучинић, Н., *Људска права, безбједност заједнице и сигурност појединца*, Подгорица, 2003;
- Ђорђевић, С., Палевић, М., *Заштита људских права*, Крагујевац, 2017.;
- Ђурђевић, Н., *Остваривање слободе вероисповести и правни положај црква и верских заједница у Републици Србији*, Београд, 2009;
- Мандзаридис, Г., *Социологија хришћанства*, Београд, 2004;
- Маринковић, Т., *Прилог за јавну расправу о уставности Закона о црквама и верским заједницама*, *Анали Правног факултета у Београду*, vol. 59, свеска 1, Београд, 2011;
- Милићевић, Н., *Слобода вјере и вјероисповедања*, *Годишњак Правног факултета у Сарајеву*, XLVII-2004;
- Мурдок, Џ., *Слобода мисли, савести и вероисповести*, Београд, 2008;
- Николић, О., *Држава, црква и слобода вероисповести*, *Институт за упоредно право*, Београд, 2022;
- Симовић, Д., *Начело световности државе и остваривање слободе вероисповести у Републици Србији*, у: *Људска права - између идеала и изазова стварности*", Косовска Митровица, 2016.
- Станковић, Е., Владетић, С., *Римско право*, Крагујевац, 2020.;
- Тодоровић, В., *Међународни уговори*, том први, књига четврта, Београд, 2001.;
- Хаџи-Видановић, В., Милановић, М., *Међународно јавно право - збирка докумената*, Београд, 2005.

- Драшкић, М., *Устав Србије: Стриктна или кооперативна одвојеност цркве и државе?*, Свеске за јавно право, бр. 12/2013, стр. 37.
- Janis, M., Kay, R., Bradley, A., *European Human Rights Law*, Oxford University Press, Oxford, New York 1995.
- Устав Републике Србије, Сл. гласник РС, бр. 98/2006 и 115/2021;
- Закон о црквама и верским заједницама, Сл. гласник РС, бр. 36/2006.;
- Закон о забрани дискриминације, Сл. гласник РС, бр. 22/2009 и 52/2021.;
- Декларација о елиминацији свих облика нетолеранције и дискриминације заснованих на религији или уверењима из 1981.
- Универзална декларација о људским правима из 1948. године, https://www.ohchr.org/sites/default/files/UDHR/Documents/UDHR_Translations/cnr.pdf, датум приступа: 30.10.2023.
- Повеља Уједињених нација из 1945. године, https://ius.bg.ac.rs/wp-content/uploads/2020/10/povelja_un.pdf, датум приступа: 30.10.2023.
- Међународни пакт о економским, социјалним и културним правима из 1966. године, https://ravnopravnost.gov.rs/wp-content/uploads/2012/11/images_files_UN_Medjunarodni%20pakt%20o%20ekonomskim%20socijalnim%20i%20kulturnim%20pravima.pdf, датум приступа: 30.10.2023.
- Конвенција о правима детета из 1989. године, <https://www.unicef.org/serbia/media/3186/file/Konvencija%20o%20pravima%20deteta.pdf>, датум приступа: 30.10.2023.
- Декларација независности из 1776. године <https://docs.house.gov/meetings/GO/GO00/20220929/115171/HHRG-117-GO00-20220929-SD010.pdf>, датум приступа: 20.10.2023.
- Декларација права човека и грађанина из 1789. <https://www.conseil-constitutionnel.fr/le-bloc-de-constitutionnalite/declaration-des-droits-de-l-homme-et-du-citoyen-de-1789>, датум приступа: 19.10.2023.
- Универзална декларација о људским правима из 1948. године, <https://www.poverenik.rs/images/stories/dokumentacija-nova/medjunarodna-dokumenta/UJEDINJENE-NACIJE/Univerzalna-deklaracijacir.pdf>, датум приступа: 23.10.2023.
- Закон о ратификацији Међународног пакта о грађанским и политичким правима https://www.poverenik.rs/images/stories/dokumentacija-nova/medjunarodna-dokumenta/UJEDINJENE-NACIJE/zakon_o_ratifikaciji_medjunarodnog_pakta_o_gradjanskim_i_politickim_pravima_1.doc, датум приступа: 23.10.2023.
- Европска конвенција за заштиту људских права и основних слобода из 1950. https://www.echr.coe.int/documents/d/echr/Convention_MNE, датум приступа: 24.10.2023.
- Међународни пакт о грађанским и политичким правима из 1966. године <https://unnmik.unmissions.org/sites/default/files/regulations/05bosniak/BIntCovCivilPoliticalRights.pdf>, датум приступа: 30.10.2023.
- Европска конвенција за заштиту људских права и основних слобода из 1950. године https://www.tuzilastvorz.org.rs/public/files/pages/2021-03/evr_konvencija_ljudska_prava_cir.pdf, датум приступа: 30.10.2023.
- Kokkinakis v. Greece (1993).
- Metropolitan Church of Bessarabia and Others v. Moldova (2001).

*Andrija Popović, LL.M., Associate in Higher Education
Faculty of Law, University of Kragujevac*

PROTECTION OF HUMAN AND MINORITY RIGHTS AND FREEDOMS WITH SPECIAL REFERENCE TO FREEDOM OF RELIGION AND RELIGIOUS DISCRIMINATION AS ITS OPPOSITE

***Summary:** Human and minority rights and freedoms represent a specific type of natural rights that belong to every individual who has seen the "light of day" and that is due to the very fact of his birth. It is necessary to point out that, throughout the centuries, there have been struggles to lose the class character of human rights and to achieve their universal character. Among all these rights, freedom of religion stood out for its special importance, which implies that every individual can freely profess the religion to which he belongs and, conversely, the right of an individual not to be a member of any religious community. On that way, as one of the problems, religious discrimination appears, which directly denies the freedom of the individual to determine his religion.*

Essentially, the main goal of this scientific article is to determine the importance of human and minority rights and freedoms in the constitutional-legal order of each country, as well as the place of freedom of religion as a human right in that system. In addition, the problem of religious discrimination will be pointed out, as well as the ways in which we can fight it.

***Key words:** constitution, human rights, faith, church community, religion.*